

‘De speelruimte van het geloof’ – Bert Roebben

Onze onderkoelde samenleving heeft nood aan warme onderstromen van betrokkenheid.

Wat is eigenlijk geloven?

Wie gelooft, oefent zich in ontvankelijkheid, in het leven met lege handen. Hij plaats het centrum van zijn bestaan buiten zichzelf, leeft verwachtingsvol en dankbaar, samen met anderen, geeft zich over aan de ultieme zinvolheid van het leven, zonder de garantie vooraf te weten of dat ook wat oplevert.

Geloven is een act van oeververtrouwen, het is een kwestie van zich, tegen beter weten in, toe te vertrouwen aan het ultieme zinvolle verband waarin het leven is opgenomen door de verbondenheid met het ‘al van het al’ in medemensen en wereld.

Het is thuiskomen op een plek waar je je niet hoeft te verantwoorden of te laten opmerken, waarin je allang gevonden bent, lang voordat je zelf vol goede moed begon te zoeken.

Geloven is zelftranscendentie: jezelf en je onmiddellijke levensverbanden overschrijden en je toevertrouwen aan het ultieme levensverband.

Geloven is ‘aanvaarden dat je aanvaard bent’ ondanks alles wat je op je pad tegenkomt aan angst voor de dood, voor schuld en zinloosheid.

Je wordt gegrepen in je ziel, het is je plots of geleidelijk aan realiseren dat er in alle ogenschijnlijke grondeloosheid en radeloosheid van het bestaan een aanknopingspunt is, een zekerheid die je als het ware bij je nekvel pakt en je terugplaats op de begane grond.

‘Wat er ook met je gebeurt, je gaan nooit finaal te gronde...’

Die zekerheid heb je niet op voorhand. Ze moet altijd opnieuw veroverd worden. Want op je weg zal je veel twijfel tegenkomen, gezonde twijfel die je aanmaant om nog scherper te kijken en te leren loslaten.

Ik heb in dit boek de kern van geloven beschreven als ‘vertrouwen in de ultieme zinvolheid van de werkelijkheid’. Een gelovige kent evengoed de onomkeerbaarheid van het leven als de ongelovige, wordt ook vermalen door de tijd die genadeloos verder tikt, maar vertrouwt er tegelijk op dat er iemand is die vertrouwenswaardig is en hem in geen enkele omstandigheid van het leven laat vallen in de afgrond van de zinloosheid. Die zekerheid is geen wiskundige zekerheid vooraf maar een anticiperend vertrouwen in wat nog moet komen. Het is van de orde van het ‘eerst geloven en dan zien’. Men zou kunnen zeggen dat de dynamiek van het geloof radicaal verankerd is in de dynamiek van het liefhebbend kennen van en vanuit singulariteit volgens Ferry. Als ik me helemaal toevertrouw aan een ander mens en mijn leven met hem of haar deel, kan daar principieel geen eind aan komen, tenzij de dood voorbij komt. De volheid van leven en de mogelijkheid van de dood doen een mens uitzien naar een perspectief voorbij de onomkeerbaarheid. Mens-zijn is verlangen, kreunen en verwachten. En precies daarin situeert zich de geboorte van het geloof: ‘Ik geloof dat mijn leven, gedeeld met dat van anderen, niet zinloos is, maar betekenisvol in een bredere horizon, opgenomen in een bezielde verband van tijd en eeuwigheid. Ik geloof dat niets van mij, niets van ons verloren gaat maar bewaard blijft in een liefde die mij, die ons overstijgt.

‘Als we maar gelukkig zijn...’, zeggen mensen soms gekscherend, zonder goed te beseffen dat ze hiermee een diepe existentiële verzuchting uitspreken.

God toont zich in de hele schepping en rekt op de mens om dat geheim waar te nemen. De mens is Gods sleutel om de werkelijkheid als heilige ruimte te ontsluiten. Zonder mensen kan Hij zich niet openbaren. Hij laat zich in schepping, Schrift en traditie zien als een solidaire God, het tegendeel van een solitaire God, als een God die humaniteit niet ontkent maar juist bekrachtigt. De mogelijkheid van relatievorming tussen God en mens, in optima forma terug te vinden in leven, sterven en dood van Jezus Christus, vormt de kern van het christendom.

Vandaag staat de vraag naar een nieuwe verbondenheid in globaal perspectief, een nieuwe economie en ecologie (beiden afstammend van het Griekse oikos: huis), centraal op de agenda.

De ziel : het leven gevende principe in de mens, de levensadem waarmee de mens met de werkelijkheid verbonden is. Zij houdt hem in geest en lichaam bij elkaar.

In hun concrete arbeiden en liefhebben, in hun strijden en tot inkeer komen, geven mensen aan hoe zij hun ziel of het geheim van het leven verstaan. En precies daarin, in die veelvormigheid van levensperspectieven, vertellen de Bijbelse schrijvers over een onderstroom, een breder bezielde verband, waarin het handelen van God zichtbaar wordt. God komt ter sprake wanneer mensen in goed en kwaad, in harmonie en verdeeldheid, in heil en tragiek, verbonden blijven met het leven. (...)

Om in contact te komen met het transcendente dat wat mensen overstijgt, behoort de mens zich dus juist te oriënteren op wat des mensen is.

Voor mij is het duidelijk dat precies op dit vlak kerken en religieuze gemeenschappen een belangrijke inspirerende rol te vervullen hebben: zij moeten hun bronnen van geleefde en gelukte spiritualiteit openen zodat velen zich eraan kunnen laven, zonder dat mensen het gevoel krijgen te moeten behoren tot de brongemeenschap in kwestie.

God wordt gekend in het goede, betekenisvolle en liefdevolle dat zich aandient, in de afschuw die het kwade, het zinloze en de onverschilligheid oproepen, en in de hunkering naar een situatie waarin de werkelijkheid waarvan wij deel uitmaken in alles en in alle duidelijkheid spreekt van goedheid, zinvolheid en compassie en niet langer bij uitzondering en altijd omstreden. Dat wat we hierin kennen uiteindelijk God is en geen illusoir product van ons verlangen, dat valt redelijk niet te bewijzen. Dit wordt met religieus geloof beleden als de christelijke tradities God ‘Schepper’ noemen en de nabijheid van zijn compassie zien in alles wat mensen ten deel valt.

‘Het laatste lied dat ik nog wil toevoegen aan deze wereld, na het gruwelijke onheil van 9/11 en de orkaan Katrina’, aldus de Amerikaanse zanger Paul Simon, ‘is een liefdeslied. Dat is het enige wat mij als artiest nog rest: de mogelijkheid om liefdevol te kijken en zo doende een andere taal en kennis uit te proberen, die van de alles doordringende en gedaante veranderende liefde.’

Het antwoord van officiële kerken op de ervaringscrisis gaat grotendeels in de richting van een terugplooiën op de kleine groep van overtuigde insiders. Zowel in de katholieke als de protestantse gemeenschappen in Vlaanderen en Nederland verkleint het draagvlak van de kerk, slinken de middelen en worden prioriteiten bepaald, o.a. die van de minderheidskerk. Er is de verleiding om de weg in te slaan van de kleine heilige rest, van interne leerstellige en disciplinaire eensgezindheid. Men kiest dus voor de duidelijkste weg, die van de overtuigden, van hen die geen uitleg of verantwoording meer behoeven. Hen kan men pastoraal en sacramenteel goed verzorgen en troosten, zij stellen geen vragen. Cynisme is dan niet veraf – geloof in de toekomst en hoop op de werking van de Geest evenmin.

Kerken lijken vaak smaakloos en lauw, onaantrekkelijk en ongepassioneerd. Ze lopen zichzelf voorbij in pastorale hectiek en crisistechnologie, en missen de levende band met het visioen, het project, de toekomst. Kerken hebben veeleer iets van 'belonging without believing': van lidmaatschap zonder diepgang. En dat is nu net wat hedendaagse zingevers niet zoeken...

Humaniteit is de toetssteen, voor welke strekking ook.

De grondtoon van de liefde is: 'Ik wil dat jij gelukkig wordt'.
Geloven is van de orde van het navolgen, niet van het napraten.

Wie niet meer droomt, zal ook geen nieuwe start meer maken.

Talenten zijn jouw unieke plek van verbondenheid met de schepping. Vanouds is het spanningsveld tussen genade en vrije wil een thema uit de theologie. Met hun vrije wil, met hun talenten en hun arbeid om die talenten te gelde te maken, zijn mensen medeschepper van de schepping. Zij spelen in op wat hun geschonken is, zij spelen in op genade. En in dat spel brengen zij eer aan de Schepper. Zoals al eerder vermeld ligt de eer van God in de levende, in dit geval de door arbeid zin stichtende mens.

Arbeid is in de diepste zin van het woord: je talenten te gelde maken door ze te gebruiken en te cultiveren, voor het welzijn van de ander en jezelf. Verbeeldingskracht en verantwoordelijkheid komen hier samen.

Goed luisteren naar de vraag van de ander, zich verplaatsen in zijn situatie en de eigen verbeeldingskracht aanspreken om samen een uitweg te vinden, zijn de componenten van zinvolle arbeid. Die verbeeldingskracht is op haar beurt niet zonder verantwoording. Niet alles is immers passend in deze of gene situatie, er is overleg nodig, kritisch inzicht en afweging. Zonder verbeelding geen creatief antwoord, zonder verantwoordelijkheid geen goede verbeelding, en zonder het samenspel van beide geen goede arbeid.

Draagt onze arbeid bij tot een betere wereld of dient ze enkel en alleen het eigenbelang? Kunnen we onze autonomie, onze zelfredzaamheid, opnieuw herijken vanuit een ervaring van verbondenheid met anderen of verliezen we ons in zelfgenoegzaamheid? En waar halen we de inspiratie vandaan om anders te leven en te denken?
(vandaag is de vanzelfsprekendheid van een interpretatiekader niet meer voorhanden)

In onze tijd is een nieuwe vorm van ziel-zorg nodig, een nieuwe ruimte om geloof en vertrouwen te vinden, als de oude grote verhalen zijn weggevallen en het eigen kleine verhaal te klein geworden is om in te wonen.

De kennis die in de theologie vergaard wordt, of ze nu historisch, literair, systematisch of praktisch is, vormt een poging om het geheim van het mensenleven in zijn ultieme diepte te vatten, maar vooral ernaar te leven.

Psalm 139

Heer, u kent mij, u doorgrondt mij,
u weet het als ik zit of sta,
u doorziet van verre mijn gedachten,
ga ik op weg of rust ik uit, u merkt het op,
met al mijn wegen bent u vertrouwd.

U was het die mijn nieren vormde,
die mij weefde in de buik van mijn moeder.
Ik loof u voor het ontzaglijke wonder van mijn bestaan,
wonderbaarlijk is wat u gemaakt hebt.
Ik weet het, tot in het diepst van mijn ziel.
Toen ik in het verborgene gemaakt werd,
kunstig geweven in de schoot van de aarde,
was mijn wezen voor u geen geheim.
Uw ogen zagen mijn vormeloos begin,
alles werd in uw boekrol opgetekend,
aan de dagen van mijn bestaan ontbrak er niet één.
Hoe rijk zijn uw gedachten, God,
hoe eindeloos in aantal,
ontelbaar veel, meer dan er zandkorrels zijn.
Ontwaak ik, dan nog ben ik bij u.

Doorgrond mij, God, en ken mijn hart,
peil mij, weet wat mij kwelt,
zie of ik geen verkeerde weg ga,
en leid mij over de weg die eeuwig is.